

גרת הסיפור הקצר, מסגרת שהלמה את צורת הביטוי שלו. בסיפורים אלה העולם החיצוני תמיד פריך הוא וכעומד על בלימה. הגיבורים שוקעים בו, צפים ועולים. כל יחסיהם עם הזולת הם בעלי שני פנים: רקע מציאותי ששרשו בעולם מחשבתי הווי.

הרומן החדש שלו, לעומת זאת, מתקבל בהתלהבות מסיוגת. עם גמר הקריאה ברור לנו כי אין זה רומן כי אם סיפור קצר שהתארך ללא צורך והצדקה, וזאת מכמה טעמים:

אחת מתכונות כתיבתו הבלוטות של אפל-פלד, שניפרה בקבציו הקודמים והפכה כאן גורם מרכזי ראשון-במעלה, הוא הדימוי והמיטאפורה. יש למשפטיו יעד מיטאפורי.

אך כאן הפך הדימוי אמצעי אחד-ויחיד לביטוי תחושות מעוצמות וחי-נפש נפתלים.

כך הולך ונערם מצבור של דימויים גבישיים והשאלות המכבידים על קליטה בהירה של התמונה. בשל הדוקקות תכופה לדימוי מת-קבלים משפטים מאולצים ומגוממים, והציור החותר כביכול להמחשה מחטיא את מטרתו: "האביב ירד אליו כאסון והוא ניסה לסמם את אסונו בשתייה" (69), או: "גררומן כבר ישן ושנתו הקיפה את פניו" (79), ואילו משפט מאופק וסגור כמו "המלים זרמו עתה במין חמימות וזלחת" (55), החוזר פעמים הרבה בווריאציות שונות, אינו אלא תולדת המאמץ לפרוץ את גבולות הסיפור הקצר על-ידי הרחבה ופיתוח של סיטואציות רג-שיות, מאמץ העולה בתוהו.

לעתים התמונה מופקעת מן המציאות לשגב רומנטי מעושה: "ככהו הודי עומד טרו-כונסקי [הרופא] וידיו פשוטות כלפי מעלה, אצבעותיו ייראו אז במלוא שקיפותן" (75). ציור זה הופיע קודם-לכן ואף לאחר-מכן, בע' 95 ("איש בלבוש לבן הופיע. דומה היה לכהו בבושיו"). הלשון ההולכת בגדו-לות אינה הולמת את המעמד היומיומי האפור (מתוארת הווייתן הגשמית והמדכ-זכת של נשים עקרות המחכות בתקוה בתור אצל רופא-נשים). בתנועה תגיגית ופאתטית משורטטת התמונה: "ופעם בשבוע, על גבי מחצלאות, תרגילי התעמלות. ככהו הודי

לקורא יותר ממקרה מסוים ובודד, לפי שבאמצעותו הוא משקף את הכללי.

מקור ההומור נעוץ בכמה סיבות. ראשית, סגנונו המיוחד של הסופר. הוא מלווה ביטויים עממיים מלאי שנינה וחיות, בעיקר בקטעי הדיבור. שנית, סיטואציות קומיות כגון פנייה בדרישות ובאיזומים אל האל, מריבה על לא-כלום, או חלומות תמימים חסרי-שחר. שלישית, נקודת-התצפית המיו-חדת ממנה מספר הדובר את סיפורו של הגיבור. אין הוא מצטט את גיבורו אלא מדבר עליו בגוף שלישי, תוך חדירה לעולם מחשבותיו מנקודת-התצפית אולימפית כביכול ואימוץ ביטויים משפתו של הגיבור. כך מחדיר הסופר נימה אירונית למלים.

הסיפורים שואבים את חיותם מתיאור חי-היומיום בכפר או בסמטות העיר, בלי ליפותם.

תרגומו של ט. שמוש לכמה סיפורים קצרים ולנובילה פרי-עטו של אדריס שומר על קסמו של המקור. עם זאת ייאמר כי יותר מדי נרתע המתרגם משימוש בשפה עממית ותוססת כגון זו של אדריס.

לקובץ מתלווה הקדמה על יצירתו של יוסף אדריס ומקומה בספרות הערבית, מאת ד"ר ששון סומך.

קריאת הקובץ כדאית ומהנה, הן לקורא המתעניין בעולמם הרוחני והחמרי של המצ-רים, והן לחובבי הספרות לשמה.

ב. ח.

העור והכותונת

עד כה היה אהרן אפלפלד מוכר לציבור הקוראים כאמן הנובילה הריטרוסקטיבית, שבמרכזה יהודים עקורים באירופה שלאחר המלחמה, המבקשים לשוב ולהיאחו בחיים ולהילחם בזכרונות עברם. כאימפרסוניסט שפתיבתו לירית לאקונית, הצליח אפלפלד כמדומה להוכיח את יכלתו האמנותית במס-

* אהרן אפלפלד: העור והכותונת; עם עובד / ספריה לעם, 1971; 166 עמודים.

עומד טרוכונסקי וידיו פשוטות כלפי מעלה. אצבעותיו ייראו או במלוא שקיפותן, והנשים כמשויות מתוך סירבולן במשהו חיוך עילג. פעם בשבוע, בשעה עשר, בלא נעליים על גבי המחצלאות הרטובות. וכל התנועות מתלכדות למין אי-התאמה. איזו נפילת אפיים של גוף כבד שתנועותיו אבדו לו. טרוכונסקי ילפות בידיו את מתניו כאוחזו בנקודת-הכובד. או יקומו כולן והוא עצמו על ברכיו יכרע. לאט לאט יכבוש את פניו בקרקע; והנשים גם הן יכבושו את פניהן במחצלת" (75)—כאילו טכס דתי לפנינו... ושני עמודים לאחר-מכן אנו עדים לחזיון אפוקליפטי המעביר אותנו הרחק מן המציאות הפשוטה שבה מדובר: "ולפתע מין תרועה; אדון עולם. כה עז היה הקול כאילו נחצב מתוך אבן והופל... אור אדום ירד מהרקיעים והצית את החומה... הושיעה-נא, הושיעה-נא—פרצו העירות מתוך תפית לותיהן. גם עיניהן העירות היו נפקחות ומפלבלות" (78).

ערטילאיות שלא מן העולם הזה עוטפת את הספר כולו ומכבידה כריחיים. מיתח הסטאקאטו של המשפטים הקצרצרים אינו מוצדק ואינו מחויב המציאות לאורך רומן שלם שלעולם אינו יכול להיות מורכב הלך נפש אחיד. אם בסיפורים הקצרים הכירם מקומם, הרי כאן הפריטה על גיתר סגנוני ולשוני אחד פוגמת. האמירה הפשוטה ביותר עוטה את מחצלות סגנון. אם הגיבור (בין אם זו בטי ובין אם זה גרוזמן) מרים עיניו להביט בסביבתו או בבן-שיחו, הרי הוא "מרים עיניו מתוכו" דווקא (55)—צורה חזרת פעמים רבות. מפאת הגודש הלשוני הקרוץ כגבישים מלוטשים אנו מגיעים למבוי סתום של חזרות ממושכות סחור-סחור על אותו ענין או רעיון במלים ובמטבעות-לשון אחרות כאשר מבנה המשפט נשאר בעינו ואינו מתגוון כמעט; לרוב אלה משפטי-חיווי שצורתם היא: "חיווי השכוחים נייערו בו כלאחר שינה ממושכת", או: "גרוזמן זכר עתה את עירו העניה, כורם שהפשיר מקפאונג" (53). אלה משפטי-חיווי קצרים, מיטאפוריים, שהדימוי מחלקם לשונם. וכש-

יוצר נזקק ללא הרף לאותו מבנה משפט, לאותם מטבעות-לשון ולאותם מוטיבים (הקור הסיבירי המחסן את הגות השיכחה והמחשבות הזורמות, הזכרון, השני, השנים, העופות וכו')—הדבר מחשיד את ניגוניותה של יצירתו, ההופכת להיות סדרה של הקשות מונוטוניות. פיתוח נוסף של המיטאפורה או המוטיב אינו מסייע כאן ליצירת אחדות דווקא. הדימוי הנפוץ של העופות, למשל, הופך ברומן אלמנט קישוטי ומסוגנן סתם. כל זה מונע מאתנו את ההנאה מן הקריאה, שהרי יש בו בספר יכולת פיוטית בלתי-מבוטלת שעליה עמדנו בספריו הקודמים ולולא פגמים יסודיים אלה היה הרומן הזה הישג רב-רושם לבעליו. מה לעשות, באפפלד עלינו לראות אמן הסיפור הקצר ולא רומניסטן.

י. ב. ד.

תחת התות

סיפורו של יצחק שלו עוסק במציאות הארצי-ישראלית של שנות השלושים. תיאורי העלילה והדמויות מושרשים בחיי היישוב העברי, והמחבר שולט בחומר הראייתי בכשרון רב. יש עקיבות רבה והגיונית בפרשת חיייו של הגיבור הראשי, הנעזרת בשתי דמויות-משנה ומלאה, לפעמים, מיתח רב. הסיפור שנוף, והמחבר משתף את הקורא בעיקוב מתמיד אחר גורלן ומאבקן של הנפשות הפועלות. כל אחת מהן שתולה אורגאנית בתוך מעגל ההתרחשויות, על רקע היחסים ההדדיים שביניהן.

דמותו של הגיבור, צבר מירושלים הלומד בטכניון בחיפה, מתוארת בבהירות רבה. הראייה הפנימית של המחבר מעלה את לבטיו של הצעיר בצעדי הראשונים בדרך-חיי. הפער שבין אבות לבנים גותן אותותיו בחבלי התבגרות, שעודם נמשכים. המיפגשים הראשונים עם האשה אשר אהב גורמים

* יצחק שלו: תחת התות; הוצאת לוינ' אפשטיין, 1971; 224 עמ'.